

Tarih ve GÜNce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 10 (2022/Kış), ss. 311-314.

Geliş Tarihi: 31 Aralık 2021

Kabul Tarihi: 20 Ocak 2022

Kitap Tanıtımı/Book Review

Semih Çınar, Mübadelede Tekirdağ, Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin Mübadele Yıllarında Tekirdağ Faaliyetleri (1923-1924), Hıperyayın, İstanbul, 2021, 165 s., ISBN: 978-625-7339-48-3.

İbrahim HAMALOĞLU*

Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi hem Yunanistan'da yaşayan Türklerin hem de Türkiye'de yaşayan Rumların asırlardır yurt bildikleri toprakları terk etmek zorunda kaldıkları bir göç olmuştur. Neredeyse bir asır önce yaşanan bu göç, göç edenlerin belleklerindeki tazeliğini hiç yitirmemiş, nesilden nesile aktarılan hatıralarla günümüzde dahi canlılığını korumayı başarmıştır. Sonraki nesillere aktarılan bu hatıraların büyük çoğunluğu Yunanistan'ın çeşitli yerlerindeki mübadele öncesi hayatların güzelliklerini tasvir ile başlasa da sonu ayrılığa ve zorlu bir göç yolculuğuna dayandığından hep hüznünlü bir şekilde bitmiştir.

Mübadele, Türkiye Cumhuriyeti'nin daha ilk adımlarını attığı ve aynı zamanda birçok sorunla ilgilenmek zorunda olduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan kitlesel göçlerin yarattığı zor koşulların canlı şahidi olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurucuları, mübadele ile gelecek olan mübadillerin karşılaştıkları zorlukları asgariye indirmek için ciddi çalışmalar yürüterek her türlü tedbiri almaya çalışmışlardır. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti bu tedbirlerin en başında gelen kurumlardan biri olurken bu kurumun en fazla yardım aldığı kuruluş ise aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her türlü sosyal meselede

* Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, (ibrahimhamaloglu@gmail.com). ORCID ID: 0000-0003-0559-6037.

en büyük yardımcısı Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti olmuştur. Vekâlet kurulmadan önce bile TBMM Hkmeti ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti arasındaki iř birliği sayesinde mübadillerin; sağlık, geçici barınma, iaşe ve giyim başta olmak üzere pek çok ihtiyaı karşılanmıştır.

Gerek mübadeleyi gerekse Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin mübadele sırasındaki faaliyetlerini inceleyen pek çok eser kaleme alınsa da bu eserlerde yer alan Tekirdağ'a gelen mübadiller ile ilgili bilgiler birkaç satırı geçmemiş, Trakya İmar ve İskân Mıntıkasının merkezi olarak belirlenen Tekirdağ'da mübadele sırasında yaşananlar arşivlerin tozlu belgelerinde ve gazetelerin eski tarihli nüshalarının kuprlerinde kalmıştır. Semih ınar tarafından kaleme alınan "*Mübadelede Tekirdağ, Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin Mübadele Yıllarında Tekirdağ Faaliyetleri (1923-1924)*" başlıklı bu kitap, 2015 yılında Prof. Dr. Mehmet Temel danışmanlığında tamamlanan "*Türk - Yunan Nüfus Mbadesinde Tekirdağ İmdad-ı Sıhhi Heyeti'nin Faaliyetleri (1923-1924)*" başlıklı yüksek lisans tezinin tekrar gözden geirilmif ve genişletilmif halidir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Tekirdağ faaliyetleri üzerinden mübadelenin Tekirdağ'daki serüvenini inceleyen kitapta, mübadillerin Tekirdağ iskelesinden karaya ayak bastıkları ilk andan iskân bölgelerine sevklerine kadar geçen süre boyunca karşılaştıkları ortamın ve yaşadıkları zorlukların panoramasını ortaya koymaktadır. Tekirdağ'a sevk edilen mübadillerin hangi tarihlerde ve hangi vapurlarla geldikleri, geçici barınma, beslenme, eşya vb. ihtiyaçlarının nasıl giderildiği, yaşanan sağlık problemleri ve bu problemlerin nasıl çözüldüğü, hastalığa yakalananların ne kadarının hayata tutunduğu ve ne kadarının vefat ettiği, daimi iskân bölgelerine sevklerin hangi şartlar altında ve ne surette gerçekleştiği gibi atıl kalan birçok konu birinci el kaynaklar üzerinden incelenerek aydınlatılmaktadır.

Giriş bölümünde; mübadele meselesi genel bir çerçevede anlatılırken, Yunanistan'ı Amerikan Kızıllaç Örgütü, Yakın Doğu Yardım Örgütü ve çocukları Koruma Fonu gibi birçok hayır kurumunun desteklediği belirtilmiş, Türkiye'de ise sadece Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin mübadillere gerçek anlamda ulaşabildiği gözler önüne serilmiştir.

Birinci blmde; Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluş süreci incelenirken, mübadeleye kadar olan süreçteki faaliyetlerinden tümdengelim metoduyla bahsedilmiştir. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sürecinden Trakya ve Tekirdağ zeline cemiyetin faaliyetlerine kadar

ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu bölümün sonunda ise mübadele sürecinde cemiyet ile yapılan anlaşmalara göz gezdirilmiştir.

İkinci bölümde; Trakya İmar ve İskân Mıntıkasının merkezi olarak belirlenen Tekirdağ'da mıntıka müdürlüğünün teşkilat şeması incelenmiştir. Cemiyet tarafından kurulan ve bir yıl boyunca görevini kesintisiz sürdüren Tekirdağ İmdâd-ı Sıhhî Heyeti'nin kuruluşu, üyelerinin harcırah ve çalışmaları ile heyetin Tekirdağ bölgesinde gösterdiği faaliyetler incelenmiş ve sigorta bedellerine kadar elde edilen veriler tablolar halinde işlenmiştir. Mübadillerin Tekirdağ'a sevkleri görsel ayrıntılarıyla birlikte oldukça zengin konumdaki Türkiye Kızılay Derneği Arşivi'ndeki istatistiki bilgilere başvurularak aktarılırken, neden demiryolundan çok denizyolunun tercih edildiği gibi, ısınma problemi gibi can alıcı bilgiler yine bu bölümde paylaşılmıştır. Cemiyet tarafından belli aralıklar halinde iskelelerde ve misafirhanelerde bulunan mübadillere yapılan yardımlar da ayrıca değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde; yarım milyon Müslüman-Türk halkın, bir yıl gibi kısa bir süre içinde Türkiye'ye gelmesi nedeniyle ortaya çıkan salgın hastalıklar, vefat gibi sağlık problemleri ve aşılama, karantina gibi buna karşı yapılan çalışmalar Kızılay arşivinden elde edilen istatistiklerle ayrıntılı incelenirken, görsel arşiv malzemeleri de kullanılmıştır. Hastane ve dispanserlerde cemiyet tarafından yapılan faaliyetler de ayrıca incelenmiştir.

Son bölümde; cemiyetin mübadillere yaptığı eşya, iaşe ve nakdi yardımlar istatistiksel verilerle harmanlanarak değerlendirilmiştir. Birinci bölümden itibaren olduğu gibi Kızılay arşivi belgeleri bu bölümde yoğun olarak kullanılmıştır.

Kitabın sonuç bölümünde ise ilk bölümden, son bölüme kadar genelden özele giden bir süreçte Mübadele, Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Tekirdağ üçgeninde, karanlıkta kalan birçok konu birinci el kaynaklar üzerinden sıkça görsellerle desteklenerek aydınlatılmıştır. Kurulduğu günden itibaren sivil ya da asker farkı gözetmeksizin muhtaç durumda bulunanların her türlü yardımına koşan Hilal-i Ahmer Cemiyetinin, mübadele için gerekli hazırlıkları yapamadan kısıtlı imkanları dahilinde yarım milyon mübadile nasıl yardım eli uzattığı, devletin bile yetişemediği yerlerde yapabileceği her türlü fedakârlığı üzerine aldığı gözler önüne serilmiştir.

Genelden özele giderken Trakya İmar ve İŖkn Mıntıkasının merkezi olarak belirlenen Tekirdağ'da Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetleri üzerinden mübadelenin Tekirdağ'daki serüvenini inceleyen bu kitap, özellikle Mehmet Serez gibi önemli yerel tarihçilerin görsel arŖivinin ne kadar önemli olduğunu bizlere hatırlatmıŖtır. Ayrıca konuyla ilgili basılan ilk eser olması nedeniyle Türk tarih literatüründeki önemli bir boŖluđu dolduran kitap, alanında yapılacak yeni alıŖmalar için bir yol gösterici görevini stlenmiŖtir.